

Dobri dupin

Bottlenose Dolphin, *Tursiops truncatus* (Montagu, 1821)

Autor teksta: Draško Holcer

Porodica: Delphinidae, dupini, dolphins

Globalna kategorija ugroženosti: DD

Kategorija ugroženosti u Sredozemlju: VU:C2a(i)

Regionalna kategorija ugroženosti: EN: A2, C2a(i)

Udio u globalnoj populaciji: 1

 Razlozi ugroženosti: S obzirom na malu površinu i zatvorenost Jadranskoga mora, te velik pritisak stanovništva, osobito turista ljeti, dobri dupini u Jadranu suočeni su s više uzroka ugroženosti. Onečišćenje mora, koje dolazi ponajviše s kopna u obliku različitih ksenobiotika (DDT i slični spojevi, skupina endrin-dieldrina, PCB i teški metali), procesom biomagnifikacije i bioakumulacije gomila se u velikim količinama u tkivima dupina jer se oni nalaze na kraju hranidbenih lanaca i žive razmjerno dugo (Marsili & Focardi 1997). Taj utjecaj ima dugoročan učinak na populaciju, smanjuje reproduktivnu sposobnost jedinka, povećava smrtnost mladunaca, smanjenje imuniteta, pogoduje pojavi bolesti, parazitskih infekcija i patoloških promjena na organima. Prekomjerni izlov morskih organizama koji dobrom dupinu služe za hranu također mu ugrožava opstanak u Jadranu. Istraživanje koje se provodi u području lošinjskog arhipelaga pokazuje da dobri dupini u tom području provode čak oko 80% vremena u aktivnostima koje su vezane uz lov i traženje hrane (Bearzi i ost.). Uznemiravanje u kritičnim staništima, poglavito plovilima, fizički onemogućavaju dupine u kretanju te boravku u za njih najpovoljnijim područjima. Onečišćenje bukom koju proizvode motori plovila onemogućava im komunikaciju i snalaženje, a naročito tijekom ljetnih mjeseci. Degradacija i fragmentacija staništa (povezana s kočarenjem, izgradnjom u priobalju i sl.), slučajni ulov u mreže i namjerno ubijanje, te otpad (prvenstveno plutajuća plastika, ostaci mreža i sl.) kojega dupini povremeno progutaju ili se u njih zapetljavaju i zbog toga ugibaju, daljnji su uzroci ugroženosti. Svi navedeni uzroci zajedno dovode do stvaranja malih izoliranih populacija koje bez zaštite ne mogu dugoročno opstati. IUCN razlozi ugroženosti: 1.3.2; 2.4.; 4.1; 5.2; 6.3; 6.3; 8.3; 9.2; 9.5

 Postojeća zakonska zaštita: Vrsta je zaštićena prema Zakonu o zaštiti prirode RH, a nalazi se i na Dodacima II. i IV. Habitats

Directive, Dodatku II. Bernske konvencije, SPA protokolu Barcelonske konvencije, Dodatku II Bonnske konvencije (CMS), te Dodatku II.A CITES-a.

Predložene mjere zaštite: S obzirom na neistraženost i nedostatak provjerenih podataka o ukupnoj brojnosti i trendu populacije u Jadranu, potrebno je hitno izraditi cjelovitu studiju brojnosti i rasprostranjenosti dobrih dupina u Jadranu te identificirati mjesta veće brojnosti i područja razmnožavanja i hranjenja (kritična staništa). Kroz direktne mjere zaštite potrebno je dio takvih područja zaštititi u cijelosti (kao zoološke rezervate), a u dijelu uvesti mjere upravljanja kao npr. ograničenje plovidbe i/ili ribarenja. Područje Kvarnerića koje naseljava jedina poznata rezidentna zajednica dobrih dupina u Hrvatskoj potrebno je čim prije zaštititi kao posebni zoološki rezervat, što je u skladu i s preuzetim međunarodnim obvezama (ACCOBAMS). Potrebno je provesti i druga istraživanja što uključuje: genetička istraživanja s obzirom na moguću izoliranost pojedinih dijelova popu-

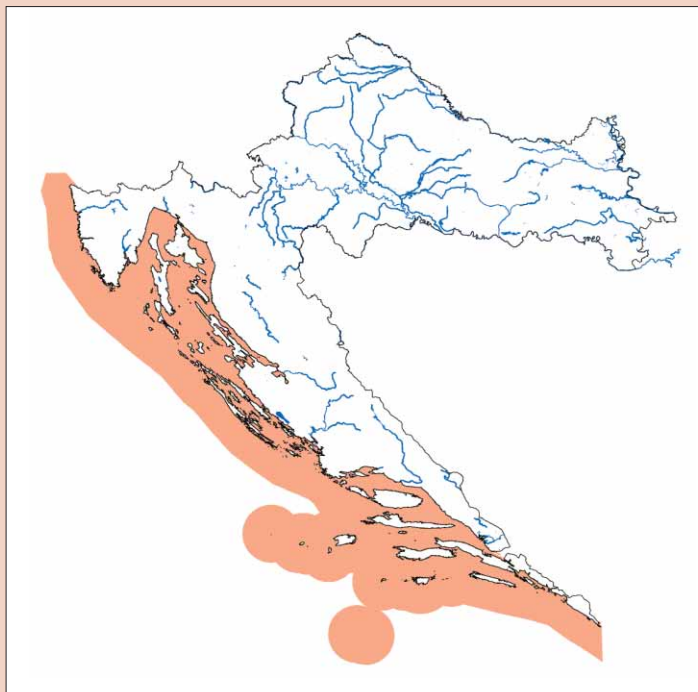

Sl. 25. Dobri dupin / Bottlenose dolphin (*Tursiops truncatus*).

SNIMILA: C.M. FORTUNA

novati i kvalitetnu mrežu praćenja nasukavanja koja će dati podatke o mortalitetu te uzrocima mortaliteta dupina u Jadranu. Kao indirektno mjere zaštite potrebno je: izraditi i uspostaviti kvalitetan plan upravljanja i nadzor nad ribljim fondom Jadrana u suradnji s nadležnim institucijama, kvalitetne sustave odvodnje te pročišćavanja otpadnih voda, spriječiti povećanje količine otpadnih i toksičnih tvari koje ulaze u more, spriječiti daljnju fragmentaciju staništa te provoditi kampanje informiranja i edukacije javnosti, a posebice turista tijekom ljeta o pravilima ponašanja u blizini dupina. S obzirom na nedostatak potpunih informacija o stanju populacije te velik utjecaj ljudskih djelatnosti, u zaštiti ove vrste u Jadranu potrebno je primijeniti pravilo opreza

Sl. 26. Potencijalno rasprostranjenje dobrog dupina (narančasto) / Potential distribution of the Bottlenose dolphin (orange)

te zaštiti dati posebnu pažnju. Za učinkovitu zaštitu potrebno je izraditi cjeloviti Plan zaštite dupina u Hrvatskoj koji će uključivati sve mjere potrebne za upravljanje, uključivanje javnosti, edukaciju, istraživanje i zaštitu dupina.

IUCN mjere zaštite: 1.1; 1.2.2; 1.3; 2.2; 2.3; 3.2; 3.3; 3.4; 3.5; 3.8; 3.9; 4.1; 4.2; 4.4

Rasprostranjenost: Dobri dupini su kozmopoliti. Možemo ih pronaći u vodama gotovo svih mora, tropskog, suptropskog i umjerenog pojasa, a ne žive samo u hladnim, polarnim područjima (Wells & Scott 2002). I dok je na temelju kompleksnih istraživanja (Rice 1998) iz ove vrste nedavno izdvojen indopacifički dobar dupin, dobar dupin je široko rasprostranjen u Mediteranu (Notobartolo di Sciarra 2002). S obzirom na ekologiju i morfologiju razlikuju se priobalna i pučinska forma ove vrste. Veći oblik naseljava pučinu otvorenih oceana, dok sitniji priobalni oblik naseljava područja iznad kontinentalne podine i jedini živi u Sredozemnom moru. On pokazuje vezanost (rezidentnost) području u kojem prebiva tvoreći zajednice različite veličine. Jedina za sada poznata rezidentna zajednica dobrih dupina u Jadranskom moru obitava u području Kvarnerića te je predmet već višegodišnjeg znanstvenog istraživanja (Bearzi i ost. 1997, 1999, Holcer i Fortuna 2000). Brojnost ove populacije u području od oko 1000 km² procijenjena je na oko 120 jedinka (Fortuna i ost. 2000, Wiemann i ost. 2003).

Ekologija: Staništa u kojima žive dobar dupini su raznolika. Mediteranska populacija je gotovo isključivo vezana za priobalne vode (Notobartolo di Sciarra i ost. 1993) što je stavlja u veći rizik s obzirom na interakciju s ljudima, te sve veću fragmentaciju pogodnih staništa. Dobri dupini su vrlo prilagodljivi i oportunisti u izboru hrane. Plije su im uglavnom pridnene ribe, manje pelagičke vrste plave ribe, te u manjoj mjeri glavonošci i rakovi (Orsi Relini i ost. 1994, Salomon i ost. 1997, Mioković i ost. 1998).

PHYSIS Palaearctic Database staništa: 11.2